

Zavod za
ribištvo
Slovenije

LIFE16 NAT/SI/000644

Zavod za ribištvo Slovenije

Sp. Gameljne 61a, SI-1211 Ljubljana-Šmartno

T 01 24 43 400 • F 01 24 43 405 • E info@zzrs.si

www.zzrs.si • www.lifeforlasca.eu

Ministrstvo za okolje in prostor
Direktorat za okolje
Direktorat za vode in investicije
Dunajska cesta 47
1000 Ljubljana

Štev.: 410-12/2016/103

Datum: 17. 12. 2019

ZADEVA: Obvestilo o ponovni naselitvi Natura 2000 vrste primorska podust (*Protochondrostoma genei*) v Močilnik, Jevšček, Ozlenšček in Konjščak ter poziv k sodelovanju v smeri omejitve večjih posegov v omenjene vodotoke v vsaj sedem letnem obdobju.

Spoštovani,

na Vipavskem se že dobri dve leti odvija mednarodni LIFE projekt LIFE for LASCA (LIFE 16 NAT/SI/000644), katerega cilj je ohraniti izjemno ogroženo Natura 2000 vrsto, primorsko podust. Ugotovili smo, da je za preživetje te vrste v Vipavski dolini poglobitvenega pomena ohraniti oziroma celo povečati razpoložljiv habitat. Zato vas kot ključne deležnike in poznavalce tega področja obveščamo o naših rezultatih in namerah.

Ozadje in pomen projekta:

Z Evropsko direktivo o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (v nadaljevanju: Habitatna direktiva; 92/43/EEC), z Zakonom o ohranjanju narave (v nadaljevanju: ZON; Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg in 31/18), z Uredbo o posebnih varstvenih območjih (v nadaljevanju: Uredba o Natura 2000 območjih; Uradni list RS, št. 49/04, 110/04, 59/07, 43/08, 8/12, 33/13, 35/13 – popr., 39/13 – odl. US, 3/14, 21/16 in 47/18) in z Uredbo o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (v nadaljevanju: Uredba o zavarovanih vrstah; Uradni list RS, št. 46/04, 109/04, 84/05, 115/07, 32/08 – odl. US, 96/08, 36/09, 102/11, 15/14, 64/16 in 62/19) je Republika Slovenija dolžna prispevati k ohranjanju biotske raznovrstnosti z ohranjanjem ali doseganjem ugodnega ohranitvenega stanja prosto živečih vrst in njihovih habitatov. Primorska podust je Natura 2000 vrsta, navedena v Prilogi 1 in Prilogi 2 Uredbe o zavarovanih vrstah; uvrščena je tudi na Rdeči seznam IUCN in Rdeči seznam Slovenije (Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam; Uradni list RS, št. 82/2002, 42/2010). Dolina Vipave [SI 3000226] pa je razglašena kot edino Natura 2000 območje za primorsko podust v Sloveniji. Glede na to, da je primorska podust kot Natura 2000 vrsta izginila iz svojega edinega razglašenega Natura 2000 območja Dolina Vipave v Sloveniji, smo jo kot država članica EU zavezani na območje ponovno naseliti in tam vzpostaviti čim bolj ugodno ohranitveno stanje te vrste. Navedena zaveza je glavni cilj projekta LIFE for LASCA, katerega vodilni partner je Zavod za ribištvo Slovenije (v nadaljevanju: ZZRS). Projekt je bil s strani EU komisije izjemno dobro sprejet in so ga na uvodnem srečanju LIFE projektov v Bruslju leta 2017 tudi izpostavili kot enega prvih EU projektov, nemara celo pilotnih, na področju ponovnega naseljevanja vodnih organizmov. Predstavniki EU komisije so poudarili, da bodo potek projekta z zanimanjem spremljali ter ga redno nadzorovali, saj bodo rezultati projekta izjemno pomembni pri snovanju upravljanja z Natura 2000 območji v prihodnje. Težo in izjemen pomen projekta izkazuje tudi veliko število ostalih

Zavod za
ribištvo
Slovenije

LIFE16 NAT/SI/000644

Zavod za ribištvo Slovenije

Sp. Gamejine 61a, SI-1211 Ljubljana-Šmartno

T 01 24 43 400 • F 01 24 43 405 • E info@zzrs.si

www.zzrs.si • www.lifeforlasca.eu

podpornikov (21). Poleg pridruženega italijanskega partnerja projekta Parco Ticino projekt podpirajo in v njem aktivno sodelujejo vse tri lokalne ribiške družine. Sofinancerji projekta so poleg EU komisije tudi Ministrstvo za okolje in prostor ter Hidrotehnik d. d.. Pisno podporo projektu so izkazali še IUCN lista (Rdeči seznam EU), Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Agencija RS za okolje, Zavod RS za varstvo narave, vseh 8 lokalnih občin, Univerza v Trstu ter Univerza v Parmi.

Bistvene ugotovitve projekta:

Za zagotovitev uspeha ponovne naselitve primorske podusti smo predhodno opredelili vzroke (grožnje vrsti), ki so botrovali izginotju vrste v Vipavski dolini. Pri tem smo se opirali na obstoječe stanje v Goriških Brdih in v potoku Kožbanjšček, kjer primorska podust še danes živi.

Že na podlagi literature je eden od poglobitnih vzrokov za izginotje primorske podusti v Vipavski dolini prisotnost v jadranskem povodju tujerodne podusti (*Chondrostoma nasus*) (Povž M., 2015). Vrsti tekmujeta za isti življenjski prostor, pri čemer je tujerodna vrsta uspešnejša. V okviru projekta zato tujerodno podust aktivno odstranjujemo. Glede na to, da je tujerodna podust prisotna tudi v Kožbanjščku, kjer sobiva s primorsko podustjo, prisotnost le te ni edini razlog za izginotje primorske podusti v Vipavski dolini. Po naših dognanjih je primorska podust iz doline Vipave izginila zaradi sinergijskega učinka več dejavnikov. Najpoglavitejši med njimi so zagotovo obsežni in intenzivni gradbeni posegi v vodotoke v drugi polovici 20. stoletja, kjer izvedba ni bila usklajena z naravovarstveno stroko. Reka Vipava in večina njenih pritokov so bili izrazito ne sonaravno regulirani, njihove struge izravnane, poplavne ravnice pa meliorirane. Posegi so bili tako obsežni, da so zajeli praktično celoten razpoložljiv življenjski prostor primorske podusti.

Primorska podust je vrsta srednjih do spodnjih tokov manjših in srednje velikih rek. Živi v visoko zasenčenih vodotokih (zasenčenost nad 70%) z razgibanim vodnim tokom (tip vodnega toka se menja približno vsakih 15 m dolžine vodotoka) in s substratom dimenzij proda (2 cm premera) ali več. Tako kot večina ribjih vrst tudi primorska podust rabi zatočišča, ki določajo nosilno kapaciteto okolja. Zatočišča so lahko velike skale, spodjede, potopljene korenine dreves, naplavine, itd. Gradbeni posegi so vse te hidromorfološke lastnosti vodotokov odpravili. Ostale so gole brežine izravnanih strug z enovitim vodnim tokom. Gradbeni posegi so povzročili hitrejše odtekanje vode in posledično presihanje večine vodotokov v sušnih mesecih leta do mere, da v strugi ne ostane niti toliko vode, da bi se vsaj mestoma ohranili tolmuni, kjer bi ribe lahko počakale na vodnato obdobje. Ribe se zato zatekajo v glavno strugo reke Vipave. Opisane razmere primorski podusti očitno niso prizanesle, kar je doprineslo k izginotju vrste.

Danes, nekaj desetletij po opisanih gradbenih posegih v vodotoke Vipavske doline le ti počasi prehajajo v bolj sonaravno stanje. Brežine se zaraščajo, spodjede brežin, naplavine in usedline ustvarjajo razgiban vodni tok in nudijo zatočišča vodnim organizmom. Na podlagi terenskih meritev, popisov habitata in habitatnih analiz ter analize ribjih združb smo v okviru projekta LIFE for LASCA ugotovili, da so potoku Kožbanjšček v Brdih, kjer živi primorska podust, primerljivi zgolj štirje potoki v Vipavski dolini, to so Močilnik, Jevšček, Konjščak in deloma tudi Ozlenšček. V te vodotoke smo ali pa še bomo naselili primorsko podust, saj na podlagi rezultatov omenjenih analiz zagotavljajo dolgoročno preživetje vrste. Za dolgoročno preživetje vrste in njeno zaželeno razširjanje se stanje habitata ne sme poslabšati, ampak kvečjemu izboljšati. Posegi v habitate bi bistveno zmanjšali verjetnost uspeha ponovne naselitve primorske podusti na njenem edinem razglašenem Natura 2000 območju v Sloveniji.

Po podatkih ZZRS in koncesionarja za izvajanje gospodarske javne službe bo na območju navedenih vodotokov v naslednjih letih zagotovo načrtovana tudi izvedba vzdrževalnih del v okviru Programa dela javne službe na območju Soče (v nadaljevanju: program GJS) in izvedba nujnih vzdrževalnih del v okviru letnih sanacijskih programov. Ob upoštevanju ciljev Habitatne direktive, ZON-a, Uredbe o Natura 2000 območjih in Uredbe o zavarovanih vrstah ter s tem tudi ciljev projekta LIFE for LASCA se želimo z vami vnaprej dogovoriti

Zavod za
ribištvo
Slovenije

LIFE16 NAT/SI/000644

Zavod za ribištvo Slovenije

Sp. Gameljne 61a, SI-1211 Ljubljana-Šmartno

T 01 24 43 400 • F 01 24 43 405 • E info@zdrs.si

www.zdrs.si • www.lifeforlasca.eu

in uskladiti glede možnosti in sprejemljivosti posegov v vodotoke Močilnik, Jevšček, Ozlenšček in Konjščak, ki so dolgoročno namenjeni vzpostavitvi in ohranjanju populacije primorske podusti. Z izborom vodotokov za ponovno naselitev primorske podusti in projektnimi aktivnostmi na območju navedenih vodotokov je podrobno seznanjena tudi EU komisija, ki nadzoruje izvajanje projekta LIFE for LASCA. Opozarjamo, da lahko ZZRS v primeru nedoseganja ciljev projekta doletijo finančne sankcije s strani EU komisije, kar bi hkrati pomenilo tudi da Slovenija ne dosega ciljev Habitatne direktive, ZON-a, Uredbe o Natura 2000 območjih, Uredbe o zavarovanih vrstah in na koncu koncev tudi ciljem Zakona o vodah (5. člen; Uradni list RS, št. 67/02, 2/04 – ZZdl-A, 41/04 – ZVO-1, 57/08, 57/12, 100/13, 40/14 in 56/15), h katerim je zavezana. V tej luči se bi bila Republika Slovenija kot članica EU primorana zagovarjati. S strani EU komisije pa lahko pričakujemo tudi opomin pred tožbo na Sodišču EU zaradi nedoseganja ciljev Habitatne direktive in ciljev ostalih uredb in zakonov.

Z namenom varstva primorske podusti in zaščite habitata vrste je bila v letu 2019 že sprejeta Odredba o začasnih prepovedih in omejitvi ravnanj v vodotokih, ki so habitat primorske podusti v Goriških Brdih (Uradni list RS, št. 47/19).

Predlagamo, da se na območju vodotokov Močilnik, Jevšček, Ozlenšček in Konjščak **ne načrtuje ali izvaja večjih posegov do konca leta 2026**. Gradbeni posegi v vodotoke lahko namreč bistveno poslabšajo življenjske pogoje primorski podusti in tudi ostalim Natura 2000 vrstam rib (grba, pohra, laški potočni piškur, primorska belica, mazenica, nežica) ter ponovno ogrozijo njihov obstoj. Sprejemljivi posegi v vodotoke so le tisti, ki stanja vodotoka ne bodo poslabšali in bodo izvedeni na način, ki v največji mogoči meri zagotavlja ohranjanje vrst, njihovih starostnih struktur in številčnosti. Pri tem bi bilo smiselno prednostno načrtovati posege na način, da se bo stanje vodnih habitatov ne le ohranjalo, temveč tudi izboljšalo. Zato je v tej fazi nujna takojšnja uskladitev izvajanja upravljanja z vodami na območju vodotokov Močilnik, Jevšček, Ozlenšček in Konjščak, ki zajema tako GJS (vzdrževalna dela in sanacijski posegi), kjer se ne pridobiva gradbenih dovoljenj, in investicijske projekte, kjer je potrebna pridobitev gradbenega dovoljenja. Nujno bi bilo, da sta ZRSVN kot upravljavec z Natura 2000 območji, in ZZRS v zvezi z vsakim načrtovanim posegom predhodno in pravočasno obveščena. Prav tako bi bilo za vsak poseg treba predhodno pravočasno pridobiti strokovno mnenje ZZRS in ZRSVN, v katerem so jasno navedeni projektni pogoji in usmeritve ter naravovarstvene smernice.

Naslovnike prosimo za čimprejšnjo povratno informacijo glede opisane problematike ter predloga ZZRS v zvezi s posegi v vodotoke Močilnik, Jevšček, Ozlenšček in Konjščak.

V pričakovanju nadaljnega uspešnega sodelovanja vas lepo pozdravljamo!

Vodja projektne skupine LIFE for LASCA:

dr. Kaja Pliberšek

Direktor:

Rado Javornik, univ. dipl. inž. kmet.

Zavod za
ribištvo
Slovenije

LIFE16 NAT/SI/000644

Zavod za ribištvo Slovenije

Sp. Gameljne 61a, SI-1211 Ljubljana-Šmartno

T 01 24 43 400 • F 01 24 43 405 • E info@zrs.si

www.zrs.si • www.lifeforlasca.eu

Poslati:

- Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za okolje in Direktorat za vode in investicije Dunajska c. 47, 1000 Ljubljana, priporočeno s povratnico na gp.mop@gov.si, na tanja.bolte@gov.si ter na julijana.lebez-lozej@gov.si po elektronski pošti,
- Direkcija RS za vode, Hajdrihova 28c, 1000 Ljubljana, na gp.drsv@gov.si, po elektronski pošti,
- Direkcija RS za vode, Sektor območja Soče, Cankarjeva ulica 62, 5000 Nova Gorica, na igor.podobnik@gov.si in janja.ponikvar@gov.si, po elektronski pošti,
- Hidrotehnik d. d., Enota Nova Gorica, Polje 12, 5290 Šempeter pri Gorici, na info@hidrotehnik.si in na silvana.batic@hidrotehnik.si, po elektronski pošti,
- Zavod RS za varstvo narave, Osrednja enota, Tobačna ulica 5, 1000 Ljubljana, na zrsvn.oelj@zrsvn.si, po elektronski pošti,
- Zavod RS za varstvo narave, Območna enota Nova Gorica, Delpinova 16, 5000 Nova Gorica, na zrsvn.oeng@zrsvn.si in klavdij.bajc@zrsvn.si, po elektronski pošti,
- Ribiška družina Ajdovščina, na rd.ajdovscina@gmail.com, v vednost po elektronski pošti,
- Ribiška družina Renče, na ribiskadruzinarence@gmail.com, v vednost po elektronski pošti,
- Občina Vipava, Glavni trg 15, 5271 Vipava, na obcina@vipava.si, v vednost po elektronski pošti,
- Občina Ajdovščina, Cesta 5. maja 6a, 5270 Ajdovščina, na obcina@ajdovscina.si, v vednost po elektronski pošti,
- Občina Renče – Vogrsko, Bukovica 43, 5293 Volčja Draga, na info@rence-vogrsko.si, v vednost po elektronski pošti,
- Krajevna skupnost Ustje, Ustje 18, 5270 Ajdovščina, na ks.ustje@gmail.si, v vednost po elektronski pošti,
- Arhiv Zavoda za ribištvo Slovenije, tu.